

PRILOGA 1

Preventivni programi Nacionalnega inštituta za javno zdravje z vključenimi tematikami varne spolnosti ter vzgoje za zdravo spolnost

Vzgoja za zdravje je pomemben in nepogrešljiv del promocije zdravja in je definirana kot načrtovan proces za doseganje znanja, povezanega z zdravjem ali boleznijo. Namen vzgoje za zdravje je informirati in motivirati posameznika ali skupino k skrbi za svoje zdravje ter oblikovanju stališč in vedenj za zdrav slog življenja. Program Vzgoje za zdravje za otroke in mladostnike vsebinsko usmerja in koordinira NIJZ. Za izvajalce delavnic NIJZ zagotavlja gradiva, kot so predstavitve učnih ur, elektronske prezentacije, brošure ter priročnik Za boljše zdravje otrok in mladostnikov. Po podatkih NIJZ so bili programi delavnic s strani zdravstvenih delavcev v šolah v šolskem letu 2016/2017 izvedeni v 90,7 % osnovnih šol, za srednje šole pa je odstotek nižji.

Otroci in mladostniki: Vzgoja za zdravje na področju spolnosti

Vzgoja za zdravje za otroke in mladostnike, katere del je tudi **vzgoja za zdravo spolnost**, poteka s strani zdravstvenega sektorja na primarni ravni zdravstvenega varstva v dveh oblikah (t.i. stebrih) :

- I. steber : vzgoja za zdravje ob sistematskih/namenskih pregledih otrok in mladostnikov;
- II. steber : vzgoja za zdravje kot del rednega sodelovanja z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami (vrtci in šolami)
- III. steber : vzgoja za zdravje na šolah s strani pedagoških delavcev. V tem primeru gre za dejavnosti v organizaciji šole (redni učni načrt), pa tudi razne dejavnosti v okviru sodelovanja šol z zdravstvenim sektorjem, kot npr. v mreži Zdravih šol (<http://www.nijz.si/sl/slovenska-mreza-zdravih-sol>).

V skupinsko vzgojo za zdravje ob sistematskih pregledih za osnovne in srednje šole so vključene delavnice :

- odraščanje (duševne in telesne spremembe v obdobju mladostništva) za 6. razred;
- spolnost (odgovorno vedenje mladostnikov na področju zdrave spolnosti) za 1. letnik.

Delavnice v šolah s strani zdravstvenih delavcev:

- odraščanje (6. razred);
- medsebojni odnosi (8. razred);
- vzgoja za zdravo spolnost (9. razred);
- odnos do telesa (preprečevanje raka, vzgoja za zdravo spolnost, osebna higiena, medosebni odnosi in samopodoba, vpliv substanc na telo) za 1.- 4. letnik srednje šole.

Vse učne ure, predstavitve in gradiva so opisani na spletni strani NIJZ-ja: <http://www.nijz.si/sl/vzgoja-za-zdravje-za-otroke-in-mladostnike-solarje>.

NIJZ je oblikoval tudi program promocije zdravja **Zdravje v vrtcu**, v katerega se lahko vključijo celotni vrtci ali posamezni vzgojitelji/ce. Program naslavlja različna področja zdravja, z lutkovnim filmom **Dobili bomo dojenčka** pa tudi tematiko prihoda dojenčka v družino (od spočetja do prvih mesecev po rojstvu) ter preprečevanja nasilja in spolnih zlorab otrok. V program je bilo v letu 2016/2017 vključenih 115 vrtcev.

Program, možnosti sodelovanja in gradiva so objavljeni na spletni strani NIJZ-ja:

<http://www.nijz.si/sl/zdravje-v-vrtcu>.

Vsebine preprečevanja širjenja HIV in SPO so vključene tudi v programe **Skupinske vzgoje za zdravje za bodoče starše**, oziroma t.i. Priprave na porod in starševstvo (Šole za bodoče starše). Ciljna populacija programa so bodoči starši (nosečnice in njihovi partnerji), program koordinira NIJZ, izvajajo pa ga praviloma vsi zdravstveni domovi vključno z nekaterimi porodnišnicami.

Program Priprave na porod in starševstvo je objavljen na spletni strani: <http://www.zdaj.net/sl/program-pregledov/bodoci-stars/priprava-na-porod-in-starsevstvo/>.

V okviru preventivnega zdravstvenega varstva se izvaja tudi **skupinska vzgoja za zdravje za osipnike**, ki so vključeni v programe **Projektnega učenja mlajših odraslih - PUM-O**. Izvaja se delavnica na temo »spolnosti« (dostop do priročnika: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/promocija-zdravja-pri-osipnikih-v-programu-projektno-ucenje-za-mlajse-odrasle>).

Spletno svetovanje za mlade

Mladostniki kot vir informacij o spolnosti navajajo tudi naslove zanje »neprimernih« spletnih strani, zato je še toliko bolj pomembno ozaveščanje mladostnikov in njihovih staršev o varni in kritični rabi tovrstnih vsebin na spletu ter razmislek o uporabi interneta kot komunikacijskega kanala za posredovanje vsebin o spolnosti. Primer dobre prakse predstavlja **Mladinski program promocije zdravja To sem jaz** (www.tosemjaz.net), ki je nastal v letu 2003, od leta 2014 pa deluje pod okriljem NIJZ. Program temelji na dveh pristopih, to sta spletno komuniciranje z mladimi s pomočjo spletne svetovalnice in izvajanje preventivnih delavnic v šolskem okolju. Spletna svetovalnica omogoča mladostnikom dostop do anonimnega, hitrega in brezplačnega posvetovanja s strokovnjaki s področja medicine, psihologije in socialnega dela. Na vprašanja mladih odgovarja skupina več kot 60 strokovnjakov, ki do sedaj beleži že več deset tisoč prispevkov oziroma vprašanj mladih. Več kot polovica njihovih vprašanj se nanaša na ljubezen in spolnost, uporabniki pa kot eno izmed glavnih prednosti spletne svetovalnice navajajo intimno, individualno obravnavo.

Cepljenje proti HPV

Enega izmed preventivnih ukrepov s področja spolnega in reproduktivnega zdravja v Sloveniji predstavlja tudi cepljenje proti HPV. Rak materničnega vratu je ena redkih rakavih bolezni, ki jo je mogoče preprečiti s cepljenjem mladih predvsem pred začetkom spolne aktivnosti. V Sloveniji smo cepljenje proti HPV za 11-12 let stare deklice v redni program cepljenja uvedli v šolskem letu 2009/2010, vendar je precepljenost že vsa leta nizka in znaša med 40 in 50 %. Tudi zato je potrebno razmisliti o uvedbi cepljenja proti HPV tudi za dečke, saj cepljenje pripomore tudi k omejevanju pojavnosti nekaterih drugih rakov, tako pri ženskah, kot tudi pri moških.

Osveščanje mladih na področju spolnega in reproduktivnega zdravja

V programu **Vzgoje za zdravje za otroke in mladostnike**, ki ga je pripravil NIJZ, so že opredeljene nekatere ključne vsebine vzgoje za zdravo spolnost, kot tudi ranljive skupine otrok in mladostnikov ter predlogi in predvidene možnosti njihovega vključevanja. Eno izmed ključnih pomanjkljivosti programa predstavlja dejstvo, da sodelovanje med zdravstvenimi strokovnjaki in šolami ni sistemsko urejeno. Drug pomemben izziv je zagotavljanje ustrezne usposobljenosti izvajalcev, ne le s področja strokovnih vsebin, pač pa tudi s področja pedagoško andragoških znanj in veščin. Vsebine izobraževanja o medsebojnih odnosih in vzgoje za zdravo spolnost je potrebno sistemsko umestiti predvsem v osnovnošolske in srednješolske kurikule, podajanje teh vsebin pa bi se moralo pričeti že v predšolskem obdobju. Pomembni so tudi dodatni programi, usmerjeni v specifične skupine mladostnikov z bolj tveganim vedenjem. Le tako bo vsem otrokom in mladostnikom v državi zagotovljena enaka dostopnost do programa in enoten nivo znanja. Mlade je potrebno spodbujati k odložitvi spolne aktivnosti na čas, ko bodo za to pripravljeni in se bodo znali zaščititi pred SPO in nezaželeno nosečnostjo, seznanjati pa jih je potrebno tudi z raznolikostjo družbe ter spodbujati spoštovanje različnosti, strpnosti in netoleriranje diskriminacije in nasilja.

Služba za komuniciranje

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Trubarjeva 2, SI-1000 Ljubljana

Telefon: 01 2441 494, 01 2441 572

pr@nijz.si

www.nijz.si

[Podatkovni portal NIJZ](#)

